

מזמור בבוא אליו נתן הנביא (תהלים נ"ח)

מפורש ע"י שד"ר .

האמונה האמתית איננה עורכת לפנינו לאוח ולמופת אנשים שלמים בתכלית השלמות . אבל היא מליירת גדוליה וקדושיה עם זומיהם חסרונותם וחטאתיהם ; והבנים המנדלים על ברכיה למדו יראת ה' עהורה . השומרת אותם בגלוי ובסתור . ואם לפעמים יחטאו . יכירו חטאתם וישובו אל ה' . ובכל כחם יתקנו המעות :

דוד המלך בחירי ה' חטא חטא גדול במעשה בת שבע ואוריה . אך עונו הוסיף עטרת זהב גדולה בראש היודאזמוס . ולא עטרה אחת . אבל שטים . האחת היא התוכחה שהוכיח נתן הנביא את המלך (שמאל ב' י"ב) ותשובת המלך חטאתי ליי ; והשנית היא מזמור בבוא אליו :

וחטא עלמו היותר גדול . והוא הריגת אוריה . הוא גם הוא עטרת זהב לישראל כלו . כי בשאר גווי הארץ כמה וכמה מלכים אהבו נשים בעולות ולא הולרכו להרוב את בעליהן . כי לא היה הדבר נחמם ומחועב כל כך בעיני העם . ולא היו מורדים במלכם אף אם יתפרסם הדבר שאשת אחד העם הרתה בבית המלך . אבל דוד היה יודע כי המעשה ההוא יקניף עליו את הגוי כלו . ולהסתיר חטאתו הולרך להוסיף על חטא הניאוף פשע הריגה :

ומעשה נתן הנביא . שהענין פניו לבוא לפני המלך ולהוכיחו תחלה במסוה המשל . ואח"כ באף ובחמה ובקנף גדול . וכל זה על חטא שעשה בסתר . ושלא היה שום אדם לועק עליו . כי בת שבע וכל קרוביה היו שמחים שנעשו קרובים למלכות ; ומעשה דוד שלא קנף על נתן . אבל מיד הודת ואמר חטאתי לה' ; כל זה הוד והדר ליודאזמוס . ומה דמות נערוך לו בספורי העמים עובדי האלילים ?

אבל למעלה מכל שבת ותהלה הוא מה שעשה דוד אחרי כן. והוא שלא די שהתורה לפני הציבור. אבל עשה על זה מזמור. והניחו למשמרת לדוד אחרון צדיון שלו. והארי הצבואי במעלה המעשה הזה הנשגב בעיני מלך. נתתי את לבי לפרש המזמור הזה ולבאר תעלומותיו. וזה הוא מה שעלה בדי בחסד ה' : כשהלכות חרעמו על עונו ועצבת לבו על הייטודים רעים ששמע מפי הציבור. לא אחר המלך דוד לשפוך שיחו לפני ה'. להחודות לפניו כמו שהתורה לפני ה'. ולהצדיק עליו את הדין על העושים פגור עליו. ולהתפלל אליו לא שלא יענישהו. אלא שלא ישליכהו מלפניו ככלי אין חפץ בו. אך יקבל חרעמו ותשובתו. ויהי לפניו טהור ונקי מזהמת חטאתו. וישיב לנפשו הכח והגבורה לשורר מזמורים ושירי מוסר ויראת ה'. להשיב רבים מעון :

והנה פתח ואמר חנני אלהים כהסוך כרוב רחמין ממה פשעי. ולא אמר שא נא את חטאתי. אלא נא לעוני. וכינף בלשונות האלה. מפני שלא היתה שאלתו ובקשתו להגלל מן העונש. אלא לשוב להיות מרוצה לאלהיו וחביב בעיניו כאשר בתחלה. ולא מלאנו בשום מקום אחר, שיהי' החטא שאל שימחה ה' את עונו. ואף משה כשהתפלל לסליחת עון העגל לא אמר ממה עונש : הרב כבסי מעוני וגו'. הרב הוא ציוי מבני הפעיל. מקלר. כמו הרף ממני העל את העם הזה. והכתיב הרבה הוא ג"כ צווי. אך בלא קינור. כמו הרפה ממני (שופטים י"ח ל"ז). ומליאת הרב כבסי ענינה כבסי כבוס רב. כי יצאו לפעמים שני פעלים זה אחר זה. והראשון משמש במקום תאר הפעל. כמו העמק שאלה (ישעיהו ז' י"א) שענינו שאל [לך אות] במעמקים. השפילו שבו (ירמיהו י"ג י"ח) שבו בשפל. ואם היתה הקריאה הרבה כבסי. הו' הצווי מתחלק בתאר כפעל (שכך הרבה תאר).

והו' הרב מפסוד הרבה. והו' משחנה מדבור שירי לדבור פשוט :

כי פשעי אני חרע וגו'. לך לא אירא מלבקש מתן שתמחה פשעי. כי אע"פ שחטאתי לא מרוע לב חטאתי. אך לתגבורת הילר ואני מכיר עונותי. וחטאתי נגדי תמיד. ואני מתחרט ונענב תמיד על עוני. ומודה ועוזב ירוחם : לך לבדך חטאתי. המלך או שר הצבא רשאי הוא לשלוח מלחמי מלחמתו גם במקומות שיש בהם סכנה גדולה. שאם לא כן לעולם לא יגברו על האויב. ויפלו כלם חללים לפניו. ואין ספק כי אוריה החתי שהיה האחרון במעלה בצבורים אשר לדוד (שמואל ב' כ"ג ל"ט) שמח בתה גדולה כששלח אותו יואב אל המקום אשר ידע כי אנשי חיל שם. והיה נתחברך בלבבו כי בהלחמו במקום ההוא יעשה לו שם גדול ויעלה למעלה גבוהה. וגם ידע כי אולי ימות במלחמה. אף זה דרך כל הצבורים לחרף נפשם גמות ביום קרב. והנה דוד לא חטא (בדיני אדם) לאוריה החתי. הן אינת כי חטא לו במה שכח באגרתו אל יואב ושבתם מאחריו. כי כשיעזבוהו לבדו. אז ודאי ימות ביד האויבים. ודוד גוה לעשות כן. כדי לחוס על דמם של יתר אנשי החיל. אך יואב לא תש לצווי זה. ולא רצה להצוות את עצמו בעיני אנשי הצבא באמור אליהם שיעזבו אחד מהם יחידי ביד האויב. אבל הניח שיפלו חללים גם אחרים וזלת

אבל למעלה מכל שבה ותהלה הוא מה שטפה דוד אחרי כן. והוא שלא די שהתורה לפני הנביא. אבל עשה על זה זמזום. והניחו למשמרת לדוד אחרון בדיוחן שלו. והאורי הנבזוני במעלת המעשה הזה הכשנב בעיני מאלד. נתתי את לבי לפרש הזמזום הזה ולבאר תעלומותיו. וזה הוא מה שעלה בדי בחסד ה' : בהתלהבות חרטתו על עונו ועצבת לבו על הייעודים רעים ששמע מפיו הנביא. לא אחר המלך דוד לשפוך שיחו לפני ה'. להתודות לפניו כמו שהקדים לפני נחמן. ולהלדיק עליו את הדין על העושים פגור עליו. ולהתפלל אליו לא שלא יענישוהו. אלא שלא ישליכוהו מפניו ככלי אין חפץ בו. אך יקבל חרטתו ותשובתו. ויהי לפניו טהור ונקי מזהומת חטאתו. וישיב לנפשו הכח והנבזרה לשורר מזמורים ושירי מוסר ויראת ה'. להשיב רבים מעון :

והנה פחה והמר חנני אלהים כהסרך כרוב רחמין ממה פשעי. ולא אמר שא נא את חטאתי. שלא נא לעוני. וכיוצא בלשונות האלה. מפני שלא היחה שאלתו ובקשתו להגלל מן העושים. אלא לשוב להיות מרוצה לאלהיו וחביב בעיניו כאשר בתהלה. ולא מצאנו בשום מקום אחר, שיהי החוטא שואל שימחה ה' את עונו. ואף משה כשהתפלל לסליחת עון העגל לא אמר ממה עונו : הרב כבסי מעוני וגו'. הרב הוא לוי מבני הפעיל. מקאר. כמו הרף ממני העל את העם הזה. והכתיב הרבה הוא ג"כ ל"ז צווי. אך בלא קינור. כמו הרפה ממני (שופטים י"ח ל"ז). ומליאת הרב כבסי ענינה כבסי כבוס רב. כי יבאו לפעמים שני פעלים זה אחר זה. והראשון משמש במקום תאר הפעל. כמו העמק שאלה (ישעיה ז' י"א) שענינו שאל [לך אות] במעמקים. השפילו שבו (ירמיה י"ג י"ח) שבו בשפל. ואם היתה הקריאה הרבה כבסי. ה' הצווי מתחלף בתאר כפעל (שכרך הרבה מאד).

וה' הדבר מפסיד הרבה. וה' משחנה מדבור שירי לדבור פשוט :

בי פשעי אני חרע וגו'. לך לא אירא מלבקש ממך שתמחה פשעי. כי אע"פ שחטאתי לא מרוע לב חטאתי. אך לתנבורת הילר ואני מביר עונותי. וחטאתי נגדי תמיד. ואני מתחרט ונעלב תמיד על עוני. ומודה ועוזב ירוחם : לך לבדך חטאתי. המלך או שר הנבא רשאי הוא לשלוח מאנשי מלחמתו נט במקומות שיש בהם סכנה גדולה. שאם לא כן לעולם לא יבדו על האויב. ויפלו כלם חללים לפניו. ואין ספק כי אוריה החתי שהיה האחרון במעלה בנבזרים אשר לדוד (שמואל ב' כ"ג ל"ט) שמח המחה גדולה כששלח אותו יואב אל המקום אשר ידע כי אנשי חיל הם. והיה נחצרך בלבבו כי בהלחמו במקום ההוא יעשה לו שם גדול ויעלה למעלה בבוהה. וגם ידע כי אולי ימות במלחמה. אף זה דרך כל הנבזרים לחרף נפשם גמות ביום קרב. והנה דוד לא חטא (בדיני אדם) לאוריה החתי. הן אונת כי חטא לו במה שכחב באגרתו אל יואב ושבתם מאחריו. כי כשיעזבוהו לבדו. אז ודאי ימות ביד האויבים. ודוד לזה לעשות כן. כדי לחוס על רמס של יתר אנשי החיל. אך יואב לא חס לצווי זה. ולא רצה להבזות את עצמו בעיני אנשי הנבא באמור אליהם שיעזבו אחד מהם יחיד ביד האויב. אבל הניח שיפלו חללים נט אחרים זולת

אוריה . והנה דוד חטא חטא גדול נגד אוריה בכוונתו הרעה . והנה חייב בזה
 דדיני שמים . אבל דדיני אדם לא חטא לו . כי לא נעשה עמו דבר נגד משפט
 המלחמה . וכמה אלפים מִיִּשְׂרָאֵל גרם דוד מיתתם במלחמותיו . והיה הדבר רע
 בעיני האל . ולא ראה שיצנה הוא בית לשמו . כי דמים רבים שפך (דברי הימים
 א' כ"ב ח' וכו"א ג') . ועם כל זה היה דוד נכבד מאד בחייו ובמותו בקרב
 ישראל . כי אמנם כששאלו ישראל מלך הלא לך שאלוהו (שמואל א' ח' י')
 והיינו גם אהמו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויאל לפינו ונלחם את עלהמוסיו .
 וכשזיה מלך בני עמון את מלאכי דוד היה דוד מחוייב לנקום כבוד בני עמו
 המחולל . קודם שיבא מלך בני עמון לנקור להם כל עין ימין . כמו שבקש אביו
 לעשות לאשוי יבש גלעד (שמואל א' י"א) . והנה דוד לא חטא לאוריה . אבל
 חטא לה' והיה פטור מדניי אדם וחייב דדיני שמים . ואין לרדך לומר שלא חטא
 לבת שבע . כי בלב שמה נהיתה לו לאשה . ובפרט כי אוריה הראה לכל שלא
 היה לבו צוער באש ההבחה . והנה דוד גרם מיתת אוריה . אך לא עשה
 עמו דבר שלא היה ברשותו וברשות כל שר לבח לעשות . וחטאתו לא הייתה
 חלה לה' . כי כוונתו היתה רעה . ונעשה עין של מעלה כאלו אינה רואה .
 לפיכך הוסיף ואמר למען חלרק דברך תזכה בשפטך . ונעמו כעשם זה ויטא
 איש לאיש ופללו חלשים ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו (שמואל א' ז' כ"ט)
 שעניו חס יחטא איש לאיש . השופטים ישפטו . ויעשו את החוקה ממון (על
 דרך ונתן בפלילים) או תכות . והניחק יתפיים וימחול לו . והסופה יקח
 מחטאתו ; אבל אם לה' יחטא איש מי יעשה עלמו פליל וסופט בשבילו ? הלא
 האל לבדו הוא בעל דין והוא לבדו הדיין . ואי אפשר לפייסו בממון . אבל
 החוקה לרדך שיקבל עשו ככל אשר יצוור עליו האל . וכן כאן דוד אמר לך
 לבדך חטאתי . בחופן שאתה לריק על כל העונשים שנורת עלי ושדברת לי על
 ידי נתן . מלת למען אין ענינה תמיד (כדעת גויניוס) על הכוונה . אך היה
 באה ג"כ (כדעת רוח') להורות על הנמשך מן הפעולה . אך אם הפינול לא
 יתבונן לך . כגון כבד את אבין ואת אמך למען יאריכון ימך . שנגייתו ועל
 ידי כן יאריכון ימך . לא שהאל יורה לאדם שיכבד אביו ואמו בכוונת שיאריך
 ימים . וכן והיה להם דבר ה' לו לזו וגו' למען ילכו וכסלו אחור וגו' (ישעי'
 כ"ח י"ג) . וזולתם רבים . — ונהגו פירש לך לבדך . לך שאתה ימך . והאשר
 הלכו רמבמ"ן ויואל ברי"ל . ואין לא זכרו יהיו לך לבדך ואין לרש אמך
 (משלי ה' י"ז) . להם לבדם נתנה הארץ (איוב ע"ו י"ט) . וישמנו לו לבדו ולהם
 לבדם ולמלכים האוכלים אמו לבדם (בג'אשית מ"ג ל"ב) ? והם הביאו סוּפ
 מפסוק וידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ (סוף מזמור פ"ג)
 כאלו לבדך הוא שם תאר לאל . כלומר חיד ומיוחד ; וזה הכל . אך פירוש
 הכתוב הוא כי אתה שמך ה' . אתה לבדך עליון על כל הארץ :

הן בעוון חלתי וגו' . הגטייה לחטאים ולעוונות היא טבעית באדם . ואני ככל
 האדם [חלתי מעורב בעוון . ולא מלידה בלבד אלא גם משעת ההריון
 חתי מעורב בחטא . וכשנחשברה בי אחי כבר היתה הטפיסה שהיא מורכבת מכמה

שירי תודה ותהלה כקדם. ואז ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. אתה תתן
 צי הכח והנבזרה לשורר. ואני אזמר תהלתך :

ועתה בבואו לגמור תפלתו הוא אומר כי לך הוא מקוה שהאל ימלא שאלתו
 וימחה את חטאתו. מפני שלבו נשבר ודרכה. וכמו שאמר ברחש דבריו
 כי פשעי אני ארע וחטאתי נגדי תמיד. והאל לא יצוה לב נשבר ודרכה. אבל
 בהפך הוא רצוי לפניו יותר מכל קרבן. כי לא תחפוץ זבח וגו' זבחי אלהים
 רוח נשברה. והנה מאמר כי לא תחפוץ זבח וגו' אין להבינו כמשמעו. ולא בא
 אלא לומר שלב נשבר ודרכה רצוי לפניו יותר מזבחים ועולות כי החרטה והתשובה
 רצויה גם בלי זבחים. והזבחים אינם לרצון אס לא ישתתף עמהם הלב הטוב.
 ולא הזכיר חטאת ואשם. כי אין חטאת באה על המזיד (רש"י) והאשם לא
 יבא רק על אותם החטאים והשגגות המפורשות בתורה; אבל הזכיר זבח ועולה.
 כדרך שאמר לשמואל (ש"א ג' י"ד) אס יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה.
 כי גם בני עלי לא היו בני חטאת ואשם. אבל אס יחשבו לתת שחד לאל
 בהרבותם זבחים ועולות. לא יועילו מאומה. ומלת ואתנה ל"ל שחזרת למטה
 (נגד הנגינה). ואס אתן עולה לא תרצה. ואחר שהזכיר הזבחים בא לרבר
 על ענין אחר. עיקרי מאד בלבו של דוד. והוא בנין בית המקדש. והיות
 ירושלים מטרופולין לישראל. כי יודע היה שלא תכון הממלכה ביד זרעו אס לא
 יתחילו כל ישראל לבוא מכל עריהם ירושלימה לחוג את חגיגהם ולזבוח את
 זבחהם. והנה כל ימי דוד היה היבוסים בירושלם או בחלק מה ממנה. ואנחנו
 לא נדע איך היה שלא גירשם דוד משם. אך ידענו כי שלמה בנה את חומת
 ירושלים סביב (מ"א ג' א'). והוא העלה למס עובר כל העם הזותר מן
 האמורי החתי הפרזי החוי והיבוסים (שם ט' כ' וכ"א). לפיכך סיים דוד תפלתו
 באמרו היטיבה ברעוקך את ליון (שתהיה מטרופולין לכל האומה). מבנה חומות
 ירושלים (שנהיה שליטים בכלה. ונוכל לבנות חומותיה בכל מקום שתרצה ולא
 יהיה ליבוסים שלטון בה). אז תחפוץ זבחי לך עולה וכליל אז יעלו על מזבךך
 פרים. כלומר אז יעלו כל ישראל לראות את פני ה' ולהקריב שם עולות ראיה
 ושלמי חגיגה. וזה יהיה לרצון לפניו. כי בזה תתקשר האומה כאיש אחד.
 ויהיה לכלם לב אחד לעבודתו — ודוד עבדו וזרעו נשיא לעולם. ומי שלא
 הבין כלל מחשבות דוד חשב כי שני התקראות האלה האחרונים נוספו בנלות בבל.
 וקלת מחכמי העמים בדור הזה אמרו כי המזמור כלו נכתב בבבל ופסוק בבוא
 אליו נתן הנביא אינו אלא שקר וכזב. ואין רצוני לאבד זמני להשיב
 עליהם. ודי לי אס מי שיקרא פירושי יראה ויבין כי ראוי הוא המזמור הזה
 לדוד המלך. וכל דבריו מתחברים יפה על ענינו ומעמרו. ודרכיו ומחשבותיו :

פארוכה ט' שבט תרכ"ד